

Wessely Gábor

Magán(y)krónika

Kádár kori sztori

Egyszínű füzetek

13.

vörös

2011.

Wessely Gábor: Magán(y)krónika

Borító és nyomdai előkészítés: Nyéki István.

Külön köszönet az előkészítésben való közreműködésért,
a szöveg és a képek gondozásáért Gyuricza Mihálynak,
Hanol Erzsébetnek, Lehőcz Péternek és Róna Juditnak.

Sokszorosítás: Séd Nyomda Kft.

Illusztráció: Szatmári Juhos László

©Wessely Gábor, 2011

Támogatók:

Amrein Károly (Gemenc Volán Zrt.),
Kólya József (TAM-BAU Kft.), Sebestyén Gyula
(Elektrolit Kft), Szenté Károly (Meridián Kft.).

*Köszönet azoknak is, akik előfizetőkként támogatták a kötet
megjelenését.*

ISBN 978-963-08-1518-5

*Attól nem romlik a fog,
ha valaki mosolyog.*

Előszó

Úgy írok, ahogy a mozaikkészítő dolgozik. Lelki szemeim előtt lebeg a célom, s keresem hozzá a megfelelő kavicsokat. Olyan kövecskéket, amelyek önmagukban is érdekesek, együtt pedig kiadják a szívnek szép egészet. Nem biztos, hogy a téma közkedvelt, de a feldolgozás, a kompozíció megéri a szemlélőt.

Bárhonnan nézegethető a mű, bárhol beleolvashatnak ebbe a könyvbe, kellemesnek és szellemesnek fogják találni. Szórakoztatónak, elgondolkodtatónak, múltidézésre, ábrándozásra készítőnek.

Részleteiben is élvezhető, de egységét tekintve ér a legtöbbet. Az összkép az igazi, maradandó élmény.

*

Minden fejezet elején egy kis segédlet található, mely megkönnyíti a tájékozódást. Ismerteti az ott és akkor használt, s később a köznapi beszédből kikopott szavak jelentését, közli a tér-idő koordinátákat, s pár jellemző dolgot a politikai helyzetről, a divatról vagy a technikai fejlettségről. Az események megértéséhez mindez szükséges. Voltak ötvenes évek Hallywoodban, Karcagon és Szibériában is, csak nem egészen egyformák...

*

A lét egy röpke közjáték, a nemlét két zsilipje – a születés és a halál – között. Innen nézve. Odaátról meg lehet, hogy pont ez a szakasz, a földi élet a titokzatos megtapasztalhatatlanság. Az itt töltött idő további kisebb

periódusokra osztható. Ez az írás három évtizednyi létélményt dolgoz fel: a lány diktatúrában történt felcseperedést.

*

A kötet szereplői felbukkannak az időből, aztán eltűnnek benne. A nevek talán nem is érdekesek, csak a szituációk. A korjellemző történetecskék. Ez a könyv első olvasata. A sztori. S ha valaki a mögöttes tartalomra is kíváncsi – a társadalmi lét hullámmására, a személyiségformálódásra, a lélek hazatalálására – az is feltárul előtte, különösebb agytorna nélkül. Az agyalást, a munkát, a szöveg élvezetessé tételét a szerző átvállalta. Az a dolga.

Gyermekkor egy lakótelepen, iskolák, kaszánya, pályakezdő évek egy geodéziai telephelyen, közben versek és szerelmek. Nagyjából erről szól a könyv. Meg arról, hogy akinek gondja van a tanulással, az este kenje be az iskola oldalát szalonnával, hogy reggelre elhúzzák a kutyák.

Wessely Gábor
létképkészítő

A Rocsatelep

Segédlet a fejezethez

Korkoordináták

Szolnok, 1960-as évek első fele.

Korszótár

bambi = üdítőital gyerekeknek, csatos üvegben

Kádár János = az ország első embere, az állampárt, az MSZMP főtitkára

URH-s kocsí = rendőrautó

Korjellemzők

Szocializmus, pártállam, megbonthatatlan szovjet-magyar barátság, néprádió, twist, miniszoknya, hegyes orrú cipő.

1.

Szép kiskölyök voltam, de anyám még szebb volt. Szőke, kontyos, szolnoki asszony. Egyszer, amikor leszálltunk a pótkocsis buszról, valaki megkérdezte:

– Hol vette ezt a germán gyereket?

– Semmi köze hozzá! – vágta oda büszkén, ahogy a háború előtti filmekben az úrinők.

Általában a pótkocsira szálltunk fel, mert csak 2-3 megállót mentünk a városközpontig vagy a piacig, és a kalauz nem mindig ért oda. Ha megúsztuk a jegyváltást, kaptam egy ötvenfilléres fagyit.

Tulajdonképpen utálnom kellett volna a kalauzokat, de családi okok miatt nem tehettem. A nagyapám fehérkesztyűs vasúti főkalauz volt, még a monarchiában. Ő kezelte az urak jegyeit az 1. osztályon.

Nagyon szerettem a nagyapámat, mert ha elküldött cigarettapapírért a boltba, mindig adott pénzt dianás cukorkára is. Később ez változott. Előfordult, hogy olyanokat is megszerettem, akiktől nem kaptam dianás cukorkát.

2.

Már négyéves is elmúltam, amikor rájöttem, hogy a felnőttek nem mindig mondanak igazat. Anyám vadonatúj pizsamát adott rám egy szobában, ahol semmi más nem volt, csak egy szék. Még sosem láttam ilyen üres szobát.

Anyám azt mondta, várjak itt, mindjárt jön. De nem ő jött, hanem két fehérköpenyes: egy férfi és egy nő.

Átvittek egy másik helyiségbe, rákötöztek egy kakasüllőre, és a kezembe nyomtak egy babszem alakú tálat, hogy abba köpködjek.

Anyám csak másnap jött. Apám is vele volt. Madártejet hoztak, és sajnálkoztak, hogy ki kellett venni a mandulámat. Világos volt, hogy ők ezt már akkor tudták, mikor megvették az új pizsamát. Attól kezdve mindig gyanakodtam, ha új ruhát kaptam. Mire készülhetnek?

3.

Apám későn nősült és korán halt meg. 65 évet élt. Még nem voltam 18, amikor, totószelvények értékelése közepette, egy karosszékben szélütés érte. Az orvos a hóna alatt emelte, én a lábait fogtam, úgy fektettük az ágyra.

– Na, ez is megvolt - gondoltam, mert szeretem a befejezett dolgokat. A felépített házakat, a megírt verseket.

A szüleim nagy egyetértésben végigveszekedtek a napjaikat. Nem tudtam úgy hazamenni az iskolából, hogy ne állt volna a bál. Körülbelül ötéves lehettem, amikor egy leszakadt inggomb miatt szó szerint egymásnak estek.

– A te inged – sziszegett anyám.

– De a varrás női munka! – tromfolt rá apám.

Egymáshoz vagdosták az inget, aztán összeakaszkodtak, s én nagy bajban voltam, mert nem tudtam, melyiküknek drukkoljak.

4.

Bizonyos élethelyzetekben kénytelenek voltak összefogni, mert nemcsak egymással civódtak, hanem a szomszédokkal is, azok meg bosszúból, havi rendszerességgel betörték az ablakainkat. Vagy kisebb verekedést kezdeményeztek a közös udvaron. Vagy nagyobbat. Többször kijött az URH-s kocsí, Bakta őrmester jegyzőkönyvet vett fel, máskor meg bíróság elé idézték az egész bagázst.

Ha anyám idegei felmondták a szolgálatot, szanatóriumba vonult, engem meg rokonok neveltek. Az első három osztályt, három különböző iskolában jártam. De még így is, hogy nem én voltam a családok édes gyermeke, több törődést kaptam a nagynéniktől, nagybácsiktól, mint a szüleimtől.

Na, azért nem váltam egy savanyújósává. Végigrohogtem az ifjúságomat. Szórakoztam és szórakoztattam. Barátok sokaságára tettem szert. Az iskola lett az a hely, ahol kiérdemeltem, megkaptam a közösség, a közönség megbecsülését, elismerését, szeretetét. S ha kifordítottam a közmondást, hogy „Mindenütt rossz, de legrosszabb otthon.”, csak én tudtam, hogy ez nem vicc.

5.

Ott laktunk, ahol a belváros és az ipartelep találkozott. A Mártírok útján. Közel volt hozzánk a Tisza mozi, a Tisza Szálló, a Verseghe gimnázium, még közelebb a tejipari vállalat, a tárház, a MÉH-telep.

Nagyapámék a város szélén, a Rocsatelepen éltek. Vasúti vágányokkal körülölelt kis, háromszög alakú sziget volt ez, hat-nyolc utcácskával, vörös vagondeszkából készült kerítésekkel, egy vadregényesnek tűnő, csöppnyi réttel, artézi kúttal és a vegyesbolttal, amit valamikor a névadó, Rocsa úr üzemeltetett.

A Rocsatelepen minden a gyárról szólt. A MÁV járműjavítójáról. Szinte mindenki ott dolgozott, első dudaszóra kezdte a műszakot, másodikra ebédelt, harmadikra érkezett a váltás. Az óvoda, a fodrászüzlet nyitva tartása, de talán még a házaselet is a dudaszókhöz igazodott. Anyám a második dudaszókor született, az Oroszlán utcában. Velem komplikáltabb volt a helyzet, mert császármetszéssel jöttem világra, nyakamra tekerődött köldökzsinórral, a bábaképzőben. Odáig nem hallatszott el a dudaszó.

6.

Olyan jól semmi nem sikerült nekem az életben, mint az a bodicsek. Tomival, az egyik unokaöcsémrel játszottunk a réten, kispályán. A versenyfutáshoz én jelöltem ki a pályát. Nagyobb voltam nála, bármikor le tudtam hagyni, de nem akartam. Mert időzítettem. Fej fej mellett haladtunk, aztán egy csípőmozdulattal egy nagy tehénlepénybe küldtem. A fél oldalát beterítette. Bögve ment haza, én meg sunyítva, nagyapámékhoz. Volt némi üvöltözés, de az is röhögésbe fulladt. Megúsztam. Kár, hogy a későbbi futóversenyeimen mindig mások jelölték ki a pályát, és én kötöttem ki a tehénszarban.

7.

Anyámék négyen voltak testvérek, nagyapámmal a két középső gyereke élt, Miska bácsi és Panni néni, családotól. A legidősebb nővér Kazincbarcikára költözött, anyám meg be a városba, a Mártírok útjára, tanácsi bérlakásba, amikor férjhez ment.

Az öregre Panni néni főzött, aki háztartásbeliként múlatta az időt. Az ellátásért megkapta a nyugdíj felét. Tata korábban nagyon aktív ember volt. A vasúti szolgálatot 45 évesen fejezte be, aztán kertescskét művelt, állatokat tartott, tehénbőrtáskákat, késnyeleket készített, focicsapatot szervezett, kártyázott, pipázott és citerázott. Épített egy nagyobb, kétlakásos házat és állt a telken egy kisebb is, meg nyári konyha, pajta, disznóól, galambdúc. A fehérnéppel urasan bánt. Egyszer felkarolt egy rászoruló asszonykát, odahozta az alsó épületbe, aminek nagyanyám nem kifejezetten örült. Én ezt a sztorit csak hallomásból ismertem. Mire rácsodálkoztam a világra, nagyapám már megözvegyült, és jócskán nyolcvan fölött járt. Ha náluk voltam, úgy nézett ki a programunk, hogy fogtunk két kis sámlit, kiballagtunk a sarokra, és integettünk a debreceni meg a pesti vonatok utasainak. Tata pipázott vagy cigarettát sodort, én meg üldözőbe vettem egy-egy szebb pillangót vagy szitakötőt a réten. Ha jött a sánta ember a két lovát legeltetni, megkértem, hadd simogassam meg őket. Azt is megengedte, hogy itassak a vödörből. Aztán ő is ivott. Mert a ló tiszta állat. Akkoriban kezdtem az iskolát, ott meg azt mondták, hogy ne igyunk egymás poharából. Tehát nem lehetett nem észrevenni, hogy valahol, valami nincs rendben. Vagy az iskolában, vagy a réten.

Szerencsére tata megnyugtató. A rét régi találmány, az iskola meg új, még kiforratlan. Mindenki változtatgat rajta. Nekem is jogomban áll. Ha nem tetszik ez a tanulásdolog, kenjem be este az iskola oldalát szalonnával, s reggelre elhúzzák a kutyák!

8.

Valami nincs rendben egész Szolnokon. Ezt is kezdtem látni. Hivatalos helyen elvtársnak szólítják egymást az emberek, de máshol soha. Szovjet katonák vannak három laktanyában, örülnék, ha hazamennének, ők is örülnének, ha hazamehetnének, mégsem változik semmi. Érdekes, hogy van, ami mindenkinek rossz, mégis úgy hagyják a felnőttek...

Csak a piacon ordibált a város bolondja, amikor elkapta az epilepszia, hogy rohadt ruszlik meg bűdös kommunisták. De a nagy ünnepek, április 4-e, május 1-je, november 7-e előtt mindig bekasztlították, és nem történt rendzavarás. Nyugodtan lehetett énekelni a mozgalmi dalokat és lobogtatni a vörös zászlókat.

A szüleimnek nem volt különösebb véleményük a politikáról. Kádár Jánost, ahogy a többi kisember, ők is elfogadták elsőszámú vezetőnek, és kész. Járatták, de nem olvasták a Népszabadságot. Könyvet soha nem láttam a kezükben. Pedig mindketten írogattak, apám, fiatakorában még egy könyvkiadásba is belevágott, csak nem jött össze elég előfizető. Ezért tartott engem távol az irodalomtól. „Abból felkopik az ember álla!” - mondogatta.

S mindennek dacára én már akkor verseket költöttem,
amikor még a betűket sem ismertem. Első művem a
ceruzákról szólt:

*Írjatok,
Amennyit csak akartok!
Csak el ne kopjon a hegyetek,
Mert én is írok veletek!*

Alighanem az a dalocska ihlette, ami annakidején nagyon
ment:

*Van nekem egy csíkos gatyám,
Abban hordom a ceruzám
Minden este írok vele,
Mégse kopik el a hegye.*

Anyám lejegyezte egy füzetbe a zsenyéimet, csak később
nem tudta, hova tette. Sok mindent gyűjtögetett, aztán
eltett - valahova. Toll, szemüveg, kulcs mindig keresőben
volt nálunk. Meg a lottószelvény is. Egyszer majdnem
négyesünk lett. Csak elfelejtette bedobni a szelvényt. Na,
volt ám akkor is házi baj!

9.

A Mártírok útján egy konyhai csap jelentette a komfortot.
A Rocsatelepen még ennyi sem volt. Ott kannával
hordtuk a vizet az artézi kútról. Ízletesebbre főtt benne a
kaja. S persze Panni néni jobban is főzött, mint anyám.
Valljuk meg: nem volt nehéz túlszárnyalni. Anyám nem

szeretett semmivel pepecselni, odafigyelősen foglalkozni. Csinos volt és kész.

Feri bácsi, Panni néni férje meg szomjas volt. De nem artézi vízre. Otthon kapott sört, hogy ne járjon kocsmába. Ha mégis elszabadult hitvese mellől, többnyire erősen illuminált állapotban tért haza.

Vasárnaponként, ha itthon játszott a csapat, meccsre mentünk. A Rocsatelep háromszögét sínek határolták, s azokon túl, három irányban, három objektum helyezkedett el: a járműjavító, a fűtőház és a MÁV-pálya. A pálya betonkerítésének sokan támasztották a biciklijüket, és a nyeregre, kormányra állva, ingyen nézték a meccset. Mi, Feri bácsival egy kis dombra álltunk, s egy résen keresztül láttuk a pálya háromnegyed részét. A két kaput sajnos nem. Úgyhogy a lövések után, mindig a kerítésen könyöklőktől kérdeztük, hogy gól lett-e.

Az egyik unokabátyám, Misi a Szolnoki MÁV 6-os számú játékosa volt. Az NB-II talán legjobb középpályása. Még a Vasasba is hívták, Pestre, de maradt, mert itt kapott sportállást. Ez azzal járt, hogy be kellett mennie havonta egyszer a fizetésért a járműjavítóba.

Ha ismerős volt a jegyszedő, és rá hivatkoztunk, beengedett a tribünre. Apám is elvitt párszor a MÁV-meccsre, de úgy felidegesítette magát, hogy vérnyomáscsökkentőt kellett szednie. Feri bácsi nem idegeskedett. Ha győztünk, ha kikaptunk, sört és bambit rendelt a jegy árából. Költpénzt nem kapott, így gazdálkodott.

10.

Feri bácsi lakatosmunkát végzett a járműjavítóban. Szocialista módon: kis pénz, kis munka, sok móka, ha van egy kis becsempészett itóka. A gyár kerítése tele volt pingálva vörös betűs jelmondatokkal, melyek az ötéves tervet, a Magyar Szocialista Munkáspártot és a megbonthatatlan szovjet-magyar barátságot éltették.

Amikor Feri bácsiék brigádjának kötelező volt részt venni egy politikai gyűlésen, Panni néni engem is szépen felöltöztetett, hogy vele menjek a fűtőház kultúrtermébe. Tudta, hogy büfé is van az épületben, s remélte, hogy én visszatartom majd az urát. Tévedett. A szónok beszélt, mégis a brigád szomjazott meg.

A függőnyt széthúzták, negyedórát darált egy ember valamit arról, hogy minden jól van így, ahogy van, és csak így tovább a lenini úton, aztán leengedték függőnyt. A hátsó sorokból jelezték a brigádtagok, hogy még nem nyit ki a büfé, tehát lesz folytatás. És valóban, megint előttünk állt ugyanaz az ember, kezében egy újabb adag papírral, megint beszélt, aztán még kétszer eltűnt és visszatért. A bábszínházban legalább történt valami: Vitéz László elpüfölte a palacsintasütővel az ördögöt. De itt, se egy vicc, se egy szaltó. Mire jó ez? Mindenki mérhetetlenül unta, mégis megtapsolták. A felfedezés riadalma költözött belém. Lehet, hogy különbség van taps és taps között? Mert ez az ütemes taps mintha úgy visszhangzott volna a falakról, hogy „Tünj-már-el!, Tünj-már-el!”. És igazi lelkesedést csak akkor láttam az arcokon, amikor meghallották, hogy az előtérben szöszmötöl már a büfés a korsókkal meg a sörösüvegekkel.